

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНО-
ІНВЕСТИЦІЙНОГО ВІДТВОРЕННЯ**

*НАКІСЬКО О.В., СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ, РУДЕНКО С.В., АСИСТЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна як держава із значним природно-ресурсним потенціалом для розвитку сільського господарства і аграрно-переробних виробництв потребує формування ефективного й результативного механізму управління агропромисловим виробництвом, здатного забезпечити його сталий розвиток і конкурентоспроможність, головною умовою якої є розширене відтворення на інноваційній основі.

Дослідження показують, що в міжнародній практиці саме держава фінансує передові науково-технічні розробки і найбільші проекти, впровадження яких не під силу приватному бізнесу. Цим держава досягає своїх соціально-економічних цілей: нейтралізує побічні ефекти в економіці, реалізує соціальну політику, стимулює економічний ріст. Вивчення зарубіжного і вітчизняного досвіду свідчить про те, що держава має величезні невикористані резерви інвестиційної підтримки інноваційних процесів, здатних мотивувати інвесторів до фінансування нововведень [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань впливу держави на аграрну сферу економіки з метою інноваційно-інвестиційного відтворення значну увагу приділяють у своїх працях В. Геєць, О. Гусак, О. Жидяк, Н. Левченко, В. Онегіна, В. Россоха, П. Саблук, В. Семиноженко, О. Шпикуляк та інші. Але стан інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислового комплексу України залишається на незадовільному рівні, що потребує подальших досліджень для вирішення наявних проблем.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку в агропромисловому комплексі України та обґрунтування напрямів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звертаючись до сучасного стану державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку в агропромисловому комплексі, в першу чергу, звертають на себе увагу питання, щодо визначення об'єктів підтримки, встановлення обґрунтованих її обсягів та розробка ефективних механізмів їх застосування.

Надзвичайно важливою є проблема формування інноваційної політики, яка полягає у визначенні об'єктів підтримки інноваційного середовища. Як свідчить практика, часто такі об'єкти перетворюються на «чорні діри», що поглинають ресурси і не здатні до будь-яких якісних стрибків. На сьогоднішній день, якщо говорити про ефективність бюджетної підтримки в економіці України, то за всіма ознаками на сучасному етапі АПК являє собою «чорну діру», про що свідчать статистичні дані.

Держава повинна підтримувати лише ті підприємства, які є прибутковими, здатними забезпечити необхідну для розширеного відтворення додану вартість. Слід погодитись також і з тим, що обов'язковим має бути супровід фінансової підтримки виробництва якісним оновленням знань та практичних навичок товаровиробників. Йдеться про встановлення співвідношення між державною підтримкою на виробництво і людський розвиток на рівні 1:1. Переважна більшість коштів повинна спрямовуватись на якісне оновлення знань та практичних навичок працівників, соціальний розвиток, розвиток сільських територій, створення робочих місць поза сільськогосподарським виробництвом.

На сьогодні Україна намагається сформувати нову політику сприяння аграрному сектору, скориставшись досвідом моделей бюджетного регулювання агросфери в розвинених країнах.

Для високорозвинених країн світу характерним є значно вищий порівняно з Україною обсяг державної підтримки науково-технічної діяльності, яка, безперечно, є гарантом інноваційного прогресу, зокрема в США цей обсяг сягає – 2,5-3 % від ВВП країни [2]. ЄС на засіданні Ради Європи у Барселоні у 2002 р. ухвалила рішення до 2010 р. досягти за даним показником по ЄС рівня 3 % ВВП [3].

Недостатній рівень наукоємності ВВП України, який дорівнював на початку століття 1,12 %, призвів до від'ємної динаміки інноваційних технологічних перетворень [4]. На розвиток науки останнього часу було витрачено лише від 0,3 % ВВП, що у 10 – 20 разів нижче ніж у високорозвинених країнах світу [5].

Спираючись на досвід інноваційних перетворень країн з розвинутою ринковою економікою, на нашу думку, можна вважати трьохвідсотковий рівень достатнім і таким, що надає можливість або створює умови для саморозвитку економіки України в інноваційному напрямі.

Найважливішою складовою забезпечення розвитку інноваційної діяльності є фінансове регулювання. Застосування ефективних фінансових важелів бюджетного механізму, таких як пільги (податкові, кредитні, інвестиційні та митні), дотації, компенсації при формуванні інвестиційно-інноваційної політики та напрямів державного регулювання процесів оподаткування, фінансування, кредитування та стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності є основою фінансового регулювання в сфері інноваційної діяльності.

Бюджетна підтримка одним з основних напрямів має надання субсидій та дотацій безпосередньо товаровиробникам. Підтримка підприємств агропромислового комплексу в Україні через системи субсидування та дотацій визначена Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України». Стаття 13 визначає режим кредитного субсидування, суб'єктів та об'єктів, розмір кредитної субсидії, цільове використання наданих коштів, контроль їх використання за призначенням та інші положення. Відповідно до статті 15 Закону, у плануванні витрат державного бюджету на черговий рік Кабінет Міністрів України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва.

У разі виплати дотацій ставиться мета – відшкодувати витрати, що не покриваються з об'єктивних причин цінами на реалізовану продукцію, а при виплаті компенсацій ставиться інша мета, яка полягає у забезпеченні мінімально достатнього рівня ефективного використання окремих засобів виробництва, здорожчання яких випереджає підвищення цін на сільськогосподарську продукцію.

Дотаційна підтримка є важливим елементом стимулювання розвитку аграрного виробництва. Проте наявна система дотаційних і компенсаційних виплат не створює стимулів для ефективної діяльності підприємств. В даний час на практиці переважає компенсаційно-витратний підхід до розподілу фінансових ресурсів, які надаються аграрній галузі. В результаті господарства, які неефективно використовують ресурси, як правило, одержують великі розміри дотацій і навпаки, що не сприяє економічній зацікавленості товаровиробників у нарощуванні виробництва і зниженні витрат [6].

В Україні проблема бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників полягає в тому, що суттєва частина всієї суми дотацій і компенсацій, які виплачуються сільськогосподарським товаровиробникам, безпосередньо не пов'язана з результатами господарської діяльності підприємств, тобто, ніяк не може вплинути на ефективність господарювання. До них відносяться різні види дотацій і компенсації витрат сільськогосподарських підприємств на споживання енергетичних ресурсів, мінеральних добрив, корми тощо. Застосування фіксованих нормативів не враховує поділ підприємств за рівнем витрат ресурсів на виробництво одиниці продукції. Така ситуація часто призводить до того, що за рахунок коштів бюджету нерідко покриваються наднормативні витрати, а то і просто безгосподарність підприємств, що в цілому призводить до зниження зацікавленості в раціональній організації виробництва. Аналогічна ситуація з цінами реалізації продукції.

З викладеного витікає висновок, що існуючі нині підходи щодо надання дотацій та компенсацій не відповідають вимогам сьогодення і не сприяють розвитку сільського господарства, підвищенню ефективності господарювання та не створюють умови для інноваційної якості відтворення в агропромисловому комплексі.

У контексті бюджетної підтримки сільського господарства слід враховувати, що вихідною методологічною основою формування нової системи державної дотаційної підтримки повинно стати гранично ефективне використання бюджетних коштів в умовах їх обмеженості. Слід відмовитись від тих програм, які призводять до неефективного використання бюджетних коштів [7].

За умов використання системи економічної підтримки, заснованої на вартісних критеріях розподілу дотацій і компенсацій, найбільшу фінансову допомогу повинні одержувати ті товаровиробники, які можуть її найефективніше використовувати. Це сприятиме розвитку здорової конкуренції між підприємствами, збільшенню обсягів виробництва продукції і підвищенню її якості, зменшенню витрат виробництва з розрахунку на одиницю вкладень і забезпеченню передумов для зниження споживчих цін.

Дотації і компенсаційні виплати, які надаються державою сільськогосподарським підприємствам в цілому по Україні не дозволяють виділити принципи розподілу ні дотацій, ні компенсацій, ні їх вплив на ефективність виробництва, що, у свою чергу, вступає у

суперечність із задекларованою метою їх надання: стабілізація і підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського виробництва; досягнення продовольчої безпеки; підтримка стабільності та незалежності цінової політики між сільським господарством і іншими галузями [8].

Говорячи про державну підтримку, важливо щоб мова йшла не тільки про обсяги державної підтримки, а про ефективність використання бюджетних коштів.

Вважаємо, що при наданні державних дотацій і компенсацій з метою забезпечення сільськогосподарським підприємствам інноваційно-інвестиційного відтворення слід виходити з таких умов:

1. Підприємства, що здійснюють інноваційні впровадження слід дотувати за окремими умовами, які б утворювали додаткові стимули для створення нових інноваційних підприємств.

2. Критеріями дотування мають бути показники продуктивності й ефективності інноваційних підприємств;

3. Результативні показники підвищення продуктивності не повинні бути основою для зменшення дотацій.

Висновки. Система управління інноваціями в агропромисловому комплексі України, що діє сьогодні, більшою мірою володіє ознаками неорганізованої сукупності, що не має системоутворюючого компонента. Найважливішою складовою забезпечення розвитку інноваційної діяльності є фінансове регулювання. Важелями прямого впливу на процес відтворення в аграрній сфері і детермінантами розвитку інноваційного процесу зокрема є забезпечення дотацій та компенсацій у комплексі заходів науково-технічної політики в процесі формування і використання інтелектуальної власності. Проте порядок надання дотацій та компенсацій наразі має суттєвий ряд недоліків, аналіз яких наведено в даній роботі, та представлено напрями їх удосконалення.

Безперечно, в дослідженні розкрито лише окремі елементи системи державної підтримки інноваційно-інвестиційного відтворення, що потребує подальших досліджень в цьому напрямку, розробки та вдосконалення конкретних дієвих механізмів державного регулювання інноваційного розвитку аграрної сфери, зокрема, за теперішнього фінансового стану країни, методів непрямого впливу.

Література.

1. Жидяк О.Р. Державна підтримка інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери [Електронний ресурс] / О.Р. Жидяк // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 80-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_1_22.pdf.
2. Александров В. Державна підтримка сфери інноваційної діяльності в Україні: структура інститутів та послуг / В. Александров, В. Гусев // Вісник УАДУ. – 2003. – № 1. – С. 118–127.
3. Семиноженко В.П. Інноваційний розвиток України – відповідь викликам глобалізації / В.П. Семиноженко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2004: [у 2 ч.]. – Ч. 1. – С. 8–13.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. акад. НАН України В.М. Гейця]. – К.: Ін-т економ. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. Петрова К.Я. Інноваційна складова національної економіки / К.Я. Петрова, Т.Ф. Ларіна // Управління розвитком: зб. наук. ст. № 8: Соціально-економічні проблеми країн з транзитивною економікою: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 14-15 груд. 2007 р. – Х.: ХНЕУ, 2007. – С. 58-59.
6. Зима Ю.П. Особливості державного фінансування сільського господарства розвинених країн / Ю.П. Зима // Агроінком. – № 9–10. – С. 82-85.
7. Статівка Н.В. Продуктивність аграрного сектора економіки України: важелі державного впливу: [монографія] / Н.В. Статівка. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 324 с.
8. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: [монографія] / Б.Р. Шишка. – Х.: Вид-во ХНУВС. – 2002. – 368 с.

Накісько О.В., Руденко С.В. Державна підтримка агропромислового комплексу в контексті інноваційно-інвестиційного відтворення

У статті розглянуто сучасний стан та види державної підтримки агропромислового комплексу в контексті інноваційно-інвестиційного відтворення. Проаналізовано механізм впливу держави на забезпечення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату та правове регулювання зазначених питань. Акцентовано увагу на визначенні об'єктів підтримки впровадження інновацій, встановленні обґрунтованих її обсягів. Детально розглядаються такі інструменти державної підтримки як дотації та компенсації, їх сучасний стан та умови їх розвитку. Запропоновані рекомендації для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: державна підтримка, інноваційно-інвестиційний процес, розвиток, дотації, управління, ефективність.

Накисько А.В., Руденко С.В. Государственная поддержка агропромышленного комплекса в контексте инновационно-инвестиционного воспроизводства

В статье рассматривается современный уровень и виды государственной поддержки агропромышленного комплекса в контексте инновационно-инвестиционного воспроизводства. Проанализирован механизм влияния государства на обеспечение благоприятного инвестиционно-инновационного климата и правовое регулирование поставленных вопросов. Акцентировано внимание на определении объектов поддержки внедрения инноваций, установлении обоснованных ее объемов. Подробно рассматриваются такие инструменты государственной поддержки как дотации и компенсации, их современное состояние и условия их развития. Предложены рекомендации для активизации инновационно-инвестиционного развития сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: государственная поддержка, инновационно-инвестиционный процесс, развитие, дотации, управление, эффективность.

Nakisko O., Rudenko S. State support of agriculture in the context of innovative investment reproduction

In the paper the modern level and kinds of the state support of the agricultural enterprises is considered. The mechanism of influence of the state on maintenance of a favorable investment-innovative climate and legal regulation of the put questions is analysed. The attention is focused on the definition of objects to support innovation, establishing a sound of its volumes. The detailed review of these instruments of state support as subsidies and compensation, their current status and conditions for their development. Recommendations for activization of innovative-investment development of an agricultural production are offered.

Keywords: government support, innovation and investment process, development, grants, management, efficiency.

Рецензент – Майданевич П.М., д.е.н., доцент

УДК 631.115

**ЩОДО УТОЧНЕННЯ ЗМІСТУ ДЕФІНІЦІЇ
"АГРОПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО"**

**НІЦЕНКО В.С., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні умови господарювання в агропродовольчій сфері характеризуються наявністю великої кількості підприємств різних організаційно-правових форм та видів діяльності. Не остання роль належить агропромисловим підприємствам як одному з провідних типів господарських формувань, в межах якого відбувається посдання